

**ЧАСОПІС «В БУРЕ» (г. Сянно, 1919 г.)
ЯК КУЛЬТУРНЫ ЦЭНТР БЕЛАРУСКАЙ ПЕРЫФЕРЫІ
Ў РЭВАЛЮЦЫЙНЫ ПЕРЫЯД**

П. Л. Дарашчонак

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
pdoroshhyonok@mail.ru*

Разгледжаны гісторыя стварэння і матэрыялы часопіса «В буре» (г. Сянно, 1919 г.), у якім працавалі будучы наркам земляробства БССР Д. Прышчэпаў і вядомы публіцыст, паэт і арганізатар друку М. І. Іваньковіч (М. Горны).

Ключавыя словы: часопіс; публіцыстыка; рэвалюцыйны перыяд; культурны цэнтр, беларуская перыферыя.

**V BOR MAGAZINE (Senno, 1919)
AS A CULTURAL CENTER OF THE BELARUSIAN
PERIPHERY DURING THE REVOLUTIONARY PERIOD**

P. L. Doroshchenok

*Belarusian State University,
9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: P. L. Doroshchenok
(pdoroshhyonok@mail.ru)*

The history of the creation and materials of the magazine «in the forest» (Senno, 1919), in which the future People's Commissar of Agriculture of the BSSR D. Prishchepov and the famous publicist, poet and organizer of the press M. I. Ivankovich (M. Gorny) worked, are considered.

Key words: magazine; journalism; revolutionary period; cultural center, Belarusian periphery.

Рэвалюцыйны перыяд (1917–1921 гг.) стаў часам бурнага росту новай большавіцкай прэсы, якая прыйшла на змену буржуазным і дробнабуржуазным выданням, зачыненым у першыя дні існавання

савецкай улады. Маладая савецкая рэспубліка тады яшчэ распрацоўвала праграму дзейнасці газет і часопісаў, імкнулася вызначыць выдавецкія цэнтры ў рэгіёнах. У беларускай глыбінцы панавала неабмежаваная свабода па стварэнні перыферычных выданняў. Рост правінцыйнага друку быў вынікам рэвалюцыйных падзей, якія прывялі ў рух усю краіну. Пад вокладкамі гэтых мясцовых выданняў суіснавала як мастацкая літаратура, так і шырокі спектр літаратуры прафесійнай, кааператыўнай, ваеннай і г. д.

Правінцыйны мастацкі друк у 1917–1918 гг. складаў ад 60 да 70 % аб’ёму ўсёй мастацкай перыёдыкі. Колькасць прафесійных, кааператыўных і ваенных выданняў з пастаянным мастацкім матэрыялам ў 1918 г. набліжалася да 13 %, а ў 1919 г. складала амаль 20 %. У гады грамадзянскай вайны і замежнай ваеннай інтэрвенцыі часопісныя выданні выходзілі не толькі ў губернскіх, але і ў павятовых цэнтрах.

У 1917–1921 гг. у Беларусі непрацяглы час выходзілі часопісы «К свету» (Орша, 1917), «Парус» (Віцебск, 1918), «В буре» (Сянно, 1919), «Заря» (Чаусы, 1919), «Заря Запада» (Мінск, 1919), «Заря молодежи» (Барысаў, 1920). Як мінімум адно ці нават некалькі выданняў часопіснага тыпу выдавалі дзевяць губернскіх і павятовых гарадоў, сярод якіх былі Слаўгарад, Горкі і інш. Сам факт іх існавання, безупыннасць і масавасць іх стварэння сведчылі аб ступені і сіле культурнага абуджэння беларускай правінцыі.

Калектыў журналістаў газеты «Факел» (да студзеня 1919 г. – «Известия уездного исполнительного комитета Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов Сенненского уезда Могилевской губернии»), які ўзначальваў М. Горны (сапр. М. І. Іваньковіч), сумесна з павятовым выканкамам Савета вырашылі наладзіць у г. Сянно выпуск літаратурна-мастацкага, палітычнага, эканамічнага і культурна-асветніцкага часопіса «В буре».

Старшынёй Сенненскага павятовага выканкама з’яўляўся Дзмітрый Філімонавіч Прышчэпаў – будучы народны камісар земляробства Беларускай ССР. Разам з рэдактарам М. Горным (сапр. Іваньковіч Міхаіл Ільіч) і супрацоўнікам «Факела» А. Оршыным ён увайшоў у рэдкалегію часопіса. Гэты літаратурна-мастацкі двухтыднёвік быў тыповым для выданняў тых гадоў, аб’ём якіх не перавышаў 8–16 старонак.

У канцы мая 1918 г. рэдакцыя часопіса на старонках павятовай газеты аб’явіла свабодны конкурс на малюнак для вокладкі. Умовы конкурса

былі наступнымі. Памер малюнка вызначаўся «ў шырыню 15 і ў даўжыню 25 сантыметраў. Малюнак павінен быць мастацкім і зручным для ўзнаўлення на цынку. Варта прыняць да ўвагі, што вокладка будзе друкавацца адной фарбай, а менавіта чырвонай». Найбольш удалую работу меркавалася адзначыць грашовай прэміяй. Часопіс «В буре» павінен быў выходзіць 15 і 1 чысла кожнага месяца, пачынаючы з 15 ліпеня. Праграма выдання прадугледжвала публікацыю палітычных аглядаў, вершаў, белетрыстыкі [1].

Планавалася асвятленне пытанняў кааперацыі, народнай адукацыі, рабочага і прафесійнага жыцця, сельскай гаспадаркі, літаратурнай і мастацкай крытыкі, тэатральнага жыцця і інш. Сярод аўтараў, якія прыцягваліся для работы ў часопісе, былі М. Базараў, Вулканаў, М. Горны, Галуза, Зыкаў, Марцінкоўскі, А. Оршын, Д. Прышчэпаў, Пёсікаў, І. Рэзкі, Рамзевіч, Трубчэўскі, Р. Хейфец. Умовы падпіскі на выданне былі наступнымі: на год – 60 руб., на паўгода – 30 руб., на 1 месяц – 6 рублёў [2].

У анонсе на старонках газеты «Факел», прысвечаным выпуску новага часопіса, неабходнасць такога выдання абгрунтоўвалася наступным чынам: «Па-першае, неабходна аблегчыць доступ у друк маладым пралетарскім літаратурным сілам горада і вёскі; па-другое, трэба даць у рукі рабочаму і селяніну кнігу; па-трэцяе, момант настойліва дыктуе неабходнасць узмацніць і паглыбіць у масах тую агітацыю, якая вядзецца на стаўбах мясцовага “Факела”, і па-чацвертае, акрамя агульнай агітацыі неабходна будзіць і клікаць працоўных павету да творчай стваральнай працы, да асветы і ведаў» [3].

Першы нумар часопіса выйшаў 22 чэрвеня 1919 г. Яго заснавальнікам з’яўляўся Сенненскі павятовы выканаўчы камітэт саветаў рабоча-сялянскіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў пры ўдзеле палітычных і грамадскіх арганізацый. Першыя старонкі выдання былі прысвечаны творчасці пераважна мясцовых паэтаў. Нумар адкрываўся вершам у прозе «В буре» Льва Трубчэўскага. Паэтычныя творы «На шите», «В одиночке» належалі пярэ П. Ардатава. Рэдактар павятовай газеты «Факел» М. Іваньковіч змясціў два сваіх вершы – «Пролетариату» і «Мать» пад псеўданімам *М. Горный*. Пад паэтычным творам «Дезертир» стаяў подпіс *Иван Резкий*. Мастацкі аддзел часопіса ўключаў вялікае апаваданне А. Оршына «Звериный образ», якое друкавалася з працягам у наступным нумары.

Пад рубрыкай «Политический отдел» у часопісе друкаваўся невялікі артыкул Д. Прышчэпава «Пожары». Асноўная думка артыкула – капіталістычны свет з вогнішча Першай сусветнай вайны патрапіў у полымя рэвалюцыі, дзе «униженные, оскорбленные, обездоленные, предназначенные в жертву войне» пачалі знішчаць сваіх прыгнятальнікаў [4]. Наступная публікацыя – «Деревня и земельная политика» – належала пярэ Вулканава і была прысвечана першым вынікам бальшавіцкай палітыкі ў вёсцы. Аўтар рэзка крытыкаваў псіхалогію вясковага гаспадара, які думаў не пра арганізацыю камуны ці працоўнай арцелі, а пра свой уласны кавалачак зямлі. Журналіст адзначаў, што савецкі ўрад не ставіў мэтай экспрапрыраваць дробныя сялянскія гаспадаркі, а, наадварот, падтрымліваў іх інвентаром, фінансамі, тэхнікай і г. д. Паралельна з гэтым планавалася ствараць камуны і арцелі з дабравольцаў, наладжваць працу буйных дзяржаўных савецкіх гаспадарак у вёсцы [5].

У невялікіх публікацыях «Отдел кооперации» (пад псеўд. *Кооператор*), «Сельское хозяйство» (пад крыптонімам *А. О.*) аўтары часопіса выказвалі свае думкі аб шляхах развіцця вёскі, неабходнасці развіцця кааперацыі. Адзначаючы, што вёсцы трэба рашуча адмежавацца ад ранейшых традыцыйных падыходаў і шырока выкарыстоўваць дасягненні навукі, журналісты збіраліся даць на старонках часопіса падборку артыкулаў па ўсіх галінах сельскай гаспадаркі з парадамі спецыялістаў.

Безумоўна, карысным і павучальным для чытачоў часопіса быў і матэрыял «Народное образование» з падзаглаўкам «Что делать школе летом?». Аўтар (псеўд. *Школьная работница*) пісала, што вучоба ў новай савецкай школе павінна ўключаць і пазакласную работу ў час летняга адпачынку. (Збор гербарыяў і калекцый, здольных узбагаціць тэарэтычныя веды вучняў па заалогіі, батаніцы і нават геалогіі). Выкладчыца адзначала: «И нужно быть последовательным до конца: будучи школьным работником, надо им быть. Чиновническое отношение к делу не принесет должных результатов не только в области воспитания в новой школе, но и простого... обучения» [6, с. 14].

Другі нумар часопіса «В буре» (выйшаў 25 ліпеня 1919 г.) у архіўных фондах захаваўся толькі часткова. Ён уключаў паэтычныя творы «Рождение дня» (верш у прозе, аўтар Л. Трубчэўскі), «Гроза» (П. Ардатаў), «Старый храм» (І. Рэзкі), «Тайны леса» (І. Грэбнеў), працяг апавядання А. Оршына «Звериный образ». На жаль, публіцыстычныя

артыкулы «Деревня и земельная политика» (Вулканаў), «Через гражданскую войну к диктатуре пролетариата» (Д. Прышчэпаў), «О строительстве кооперативных организаций» (Кааператар), «Краткий обзор Сенненского уезда в агрономическом отношении» (Аграном Т.), назвы якіх былі занатаваны ў нумары, на папярowych носьбітах не захаваліся.

Працяг выдання, на які была аб'яўлена падпіска да канца 1919 г., не ўдалося ажыццявіць з-за матэрыяльных цяжкасцей, да таго ж Д. Ф. Прышчэпаў, які быў адным з заснавальнікаў часопіса, у верасні 1919 г. быў пераведзены ў Веліж на пасаду старшыні мясцовага рэўкама. Рэдактар «Факела» пасля закрыцця газеты падчас крызісу друку першай паловы 20-х гг. XX ст. неўзабаве ўзначаліў калектыў губернскай (з 1924 г. акруговай) газеты «Заря Запада» (Віцебск). У 30-я гг. XX ст. наркам земляробства БССР Д. Прышчэпаў і загадчык сектара (аддзела) вучэбнай літаратуры Беларускага дзяржаўнага выдавецтва М. І. Іваньковіч (псеўд. М. Горны) былі рэпрэсаваныя. Далейшы лёс трэцяга члена рэдкалегіі часопіса «В буре» А. Оршына невядомы.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Пролетарские художники! // Факел. 1919. 28 мая.
2. К сведению авторов // В буре. 1919. № 1. С. 17.
3. *Резкий И.* «В буре» // Факел. 1919. 28 мая.
4. *Прищепов Д.* Пожары // В буре. 1919. № 1. С. 9.
5. *Вулканов.* Деревня и земельная политика // В буре. 1919. № 1. С. 10–11.
6. Школьная работница. Народное образование. Что делать школе летом? // В буре. 1919. № 1. С. 13–14.